

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/211559>

Please be advised that this information was generated on 2021-03-01 and may be subject to change.

Mbo'er wil erbij horen

Mbo'ers willen alle geheimen van hun vak leren kennen, ze willen kennismaken met de beroepscultuur én reflecteren op de ethische dilemma's waarmee ze tijdens hun stage te maken krijgen. Groot is hun teleurstelling als ze merken dat, net als in het voortgezet onderwijs, ook in de beroepsopleiding het 'moeten leren' centraal staat.

door Albert Mok en Gerrit Vrieze

Deelnemers aan het mbo hebben grote behoefte aan integrale beroepsvorming. Dat betekent dat de opleiding aan zowel kennis, beroepscultuur als beroepsethiek aandacht moet besteden. School en praktijk zouden veel meer geïntegreerd moeten worden. Het beroepsopleiding dient te worden behoeft voor een te sterke nadruk op kennis en kunde alleen.

Dit is een van de conclusies uit een onderzoek dat is gehouden op verzoek van Gilde Opleidingen, ROC Westerschelde en de Mondriaan onderwijsgroep. Deze drie mbo-instellingen wilden weten hoe hun deelnemers denken over de 'beroepsinwijding'. Onderzoekers van het ITS vroegen 432 deelnemers in de sectoren techniek, zorg & welzijn en economie hierover; met 53 deelnemers zijn bovendien aparte diepte-interviews gehouden.

TOTAALOVERZICHT

Allereerst willen mbo'ers hun vak op een kwalitatief hoogstaand niveau leren uit te voeren. Ze willen '24-karaatsberoepsbeoefenaars' worden, die over de benodigde kennis en vaardigheden beschikken, die de regels van het vak kennen, zelf beslissen over de te kiezen methodiek en een totaaloverzicht hebben van het werkproces en hun eigen plaats daarin.

Daarnaast willen de deelnemers zich binden aan de be-

roepsgroep van hun keuze en zich de bijbehorende cultuur van waarden, normen, opvattingen, standaarden en omgangsvormen eigen maken. Ze willen erbij horen. Ze zoeken een antwoord op de vraag: wie ben ik als beroepsbeoefenaar?

Ten derde willen de mbo'ers voorbereid worden op moeilijke situaties in het werk, op de beroepsethiek. Ze willen de kerndilemma's van hun beroep leren herkennen en bespreken. Wat mag wel en wat mag niet in de praktijk? Hoe ga je om met verantwoordelijkheden die je onzeker maken? En hoe handhaaf je je eigen waarden en normen tijdens de beroepsuitoefening?

PIEPER

Het probleem is dat het derde aspect, de ethische dilemma's van het beroep, pas tijdens de stage voor het eerst boven komt drijven. Dit blijkt bijvoorbeeld wanneer deelnemers tijdens de stage met taken en situaties geconfronteerd worden waarvan men zich kan afvragen of die tot hun verantwoordelijkheid behoren. Soms krijgen stagiairs zelfs taken opgedragen die ze volgens de wet niet eens mogen verrichten. Zo gebeurde het in de sector zorg & welzijn dat stagiairs voorbehouden handelingen moesten verrichten zoals geneesmiddelen ronddelen, met een pieper continu bereikbaar zijn voor hulpvragen van patiënten en bepaalde tiltechnieken toepassen. Een aantal deelnemers blijkt die verantwoordelijkheid op zich te nemen zonder de consequenties te overzien, anderen trekken een streep en stellen dat zij nog maar leerlingen zijn en geen verantwoordelijkheid voor hun beroepshandelingen kunnen nemen.

Verder melden stagiairs in alle sectoren dat ze te maken krijgen met oneerlijkheid van collega's, van klanten/cliënten/patiënten, van de chef. Ze vragen zich af hoe ze daarmee om moeten gaan. Hoe behoud je je integriteit als je ziet dat de chef onderdelen in een auto vervangt, terwijl die nog goed zijn?

Een volgend punt waarmee stagiairs te maken krijgen is het staan voor de eigen waarden en normen en het hebben van de juiste beroepshouding. Dit werkt twee kanten op. De beroepsgroep stelt allereerst eisen aan de beroepshouding van de toekomstige beroepsbeoefenaar. In bepaalde beroepen is het nodig over specifieke kwaliteiten te beschikken. In de zorg is dat vooral reflectie, het bespreekbaar maken van het eigen gedrag. In de techniek gaat het

Werken in de techniek vereist een oplossingsgerichte houding

HUMAN TOUCH PHOTO

om de probleemoplossingsgerichte houding. In de economie is klantvriendelijkheid belangrijk. In een gesprek kwam bijvoorbeeld naar voren dat een deelnemer tijdens de stage bemerkte dat klanten in de winkel hem geen vragen durfden te stellen en hem leken te mijden. Voor hem was dit reden zich te oriënteren op een ander beroep. Maar het kan ook gebeuren – dit kwam enkele malen naar voren in het onderzoek – dat de stagiairs gedrag van de beroepsbeoefenaren laken. Met gedrag zoals ze op school hebben geleerd, blijkt in de praktijk door beroepsbeoefenaren de hand te worden gelicht. Zo vertelde een verzorgster dat er op school aandacht was besteed aan kledingsvoorschriften en het zuinig gebruiken van cosmetica in verband met de uitoefening van het beroep, terwijl in de praktijk deze regels nauwelijks worden toegepast. Ze moest hieraan wennen.

Voor de stagiairs is het moeilijk dit soort zaken bespreekbaar te maken met collega's. Ze voelen zich daarvoor nog te weinig verbonden met de beroepsgroep. Collega's lijken er geen probleem van te maken en de stagiair wil niet als lastig overkomen bij de begeleider of de chef. Ook tijdens de terugkomdagen en bij terugkeer op school is hiervoor weinig ruimte. En docenten in de opleiding lijken de heikelere vraagstukken uit de weg te gaan.

BEROEPSIDENTITEIT

De bevindingen die uit de gesprekken naar voren kwamen, staan hieronder gegroepeerd in een aantal aanbevelingen.

1. Opleidingen kunnen meer doen om de beroepsidentiteit centraal te zetten in de opleiding en de stage. Deelnemers komen met een bepaald beroepsbeeld op het mbo maar treffen vaak een veel te theoretische opleiding aan. Zet de missie van het beroep in het middelpunt. Welke waarden en normen hanteert de beroepsgroep en hoe onderscheidt die zich van andere beroepsgroepen?
2. Bind de lesstof aan ervaren dilemma's. Beroepsvorming is het leren omgaan met de waarden en normen die binnen de beroepsgemeenschap aanvaard zijn. De ethische dilemma's zijn telkens spanningsvelden van die waarden en normen. Docenten zouden moeten leren deze dilemma's boven water te krijgen en ze als beroepsethische en beroepsculturele problemen te definiëren.
3. De sector techniek kan weer aantrekkelijk worden door verbreding. De deelnemers in de techniek bleken de meeste problemen te ondervinden met hun beroepsinwijding. Nogal wat technici in spe hadden geen goede ervaringen op de stageplek omdat ze slechts een klein onderdeel van hun opleiding in praktijk mochten brengen. Ze ervoeren ook dat de mogelijkheden om een beroepsgemeenschap te vormen binnen het bedrijf gering zijn. De versplintering en fragmentatie van de vele techniekopleidingen blijken belemmerend te werken. Zeker als je daartegenover de brede opleidingen in zorg & welzijn, economie en groen stelt, die voor jongeren veel aantrekkelijker zijn.

*Gerrit Vrieze, Albert Mok en Frederik Smit, Beroepsonderwijs als integrale beroepsvorming. Lpc-kortlopend onderwijsonderzoek uitgevoerd op verzoek van het veld. ITS, Nijmegen 2004.
Informatie: telefoon 024-3653500.*